

Het einde van het denken

Mei 1999. Op dit moment is het volkomen onduidelijk hoe lang de oorlog nog over Kosovo zal woeden of hoe deze zich zal ontwikkelen. Wel horen we de vragen steeds uitdrukkelijker worden gesteld. Je komt ze tegen in columns en op de opiniepagina's van de kranten ook al is er van een echt publiek debat nog geen sprake. Toch bestond al van meet af aan de vraag of militair ingrijpen wel gerechtvaardigd was. De meesten vonden echter dat er een daad moest worden gesteld. De vraag die onbesproken bleef, gaat over de wijze waarop deze oorlog wordt gevoerd. En deze laatste vraag is het, die nu steeds uitdrukkelijker wordt gesteld.

Het merkwaardige is dat slechts een enkeling zich rekenschap gaf van het feit dat de interventie en de gevoerde strategie in feite de uitdrukking vormden van een mager compromis. Het was een vergelijk, op andere overwegingen gebaseerd – politieke, tactische, psychologische – dan op argumenten van militair-strategische of zelfs maar van diplomatieke aard. Hierachter gaat een interne bondgenootschappelijke impasse schuil. Dat is op zichzelf niet zo vreemd, maar wel belangrijk wanneer dat zou betekenen dat het ook anders had gekund. Je zou de vraag dan ook kunnen stellen of de bommen niet vooral een antwoord, een vervolg zijn op een slecht gevoerde politiek. De gevolgen zijn in elk geval dramatisch: de slachtoffers, de vluchtelingenstromen, de vernietiging, de psychologische en de culturele tragedie. Niemand zal in redelijkheid beweren dat dit alles het gevolg is van het ingrijpen door de NAVO, maar zoals György Konrad onlangs in *NRC Handelsblad* schreef over het vluchtelingenvraagstuk: ook al is het geen gevolg van de bombardementen, het is er wel mee begonnen.

Het tweede dat opvalt, als je aan mensen vraagt om hun argumenten vóór de oorlogvoering te geven, is het machogehalte van de redenering. 'Het kon niet anders, met die man viel niet te praten. Wie niet horen wil, moet maar voelen.' Vaak sluipt er dan ook nog iets verongelijks in de motivering, dat getuigt van een stemmingswisseling: die man wilde al niet luisteren en nu jij ook al niet?! Maar daar wringt 'm nou net de schoen. Wie verongelijkt is, gebruikt z'n verstand niet en is er ook niet meer op uit om te communiceren. Oorlog maakt een einde aan het denken, dat geldt voor regeringsleiders en kennelijk ook voor gewone stervelingen. Over stervelingen gesproken, tellen slachtoffers en vluchtelingen dan niet? Hoe kan met zo weinig passie over hen worden gesproken, namelijk als ongewenst maar noodzakelijk gevolg? Dat een militair dat doet, dat kun je je voorstellen, maar gewone stervelingen ...

Wie niet meer nadenkt, twijfelt in elk geval ook niet meer. Het is de wrange consequentie van de toestand waarin we ons bevinden. Hoe kon het bondgenootschap zich zo onvoorbereid in een oorlog begeven? Dat kan toch eigenlijk alleen maar als men zich er niet of nauwelijks van bewust was dat het om een oorlog zou gaan. Een 'ingreep', zo werd het genoemd, een waarschuwing eigenlijk dat het afgelopen moest zijn en dat met het Westen niet mag worden gesold. Zou het zo niet werken dan moest Milosevic op de knieën gebracht en zou het misschien iets langer gaan duren. Maar waarom bedacht men niet dat het eerste echt iets anders is dan het tweede? Waarom maakte men de gedachte niet af? Zou het zijn omdat men het onvermijdelijk vervolg niet wilde? Dat heet dan *wishful thinking*. Een juridisch argument voor het gebruik van de term 'ingreep' is het feit dat een oorlog het optreden van de NAVO in strijd zou brengen met het volkerenrecht. Of moest het idee van een 'ingreep' als een eufemisme functioneren en als motief voor een acceptabel handelen? Een ingreep is immers beslist iets anders dan een oorlog. Oorlog is chaos, niets ontziend en gericht op uitbreiding. Een ingreep is van meet af aan beperkt in zijn intenties en gevolgen en vereist doelgerichtheid, beheersing en overzicht. Met de huidige technologie lijkt het zelfs op een ingreep van chirurgische precisie. Maar zo is de realiteit niet. Wanneer de oorlogvoering is beëindigd, dan zal nog niet direct blijken wat is aangericht. Dat zullen we pas weken, maanden, jaren later weten, als we er dan nog naar willen, durven kijken. ♦

Christiaan de Vries